

Η ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Ζαχαρίας Μαντζαβίνος

Ομότιμος Καθηγητής

Ήταν για μένα μεγάλη τιμή και χαρά η πρόσκληση, να κάνω μια σύντομη αναδρομή για την **επέτειο** των 100 χρόνων από την ίδρυση της Οδοντιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών από της ιδρύσεώς της.

Σίγουρα δεν είμαι ο πρώτος που ασχολείται με αυτό το θέμα. Προηγήθηκαν δάσκαλοί μας αλλά και άλλοι πολύ αξιόλογοι συνάδελφοι, τους οποίους χρησιμοποίησα σαν βιβλιογραφικές αναφορές. Από την πλευρά μου θα προσπαθήσω χωρίς να παραλείψω ιστορικά γεγονότα να σας δώσω τη δική μου εικόνα και προσωπικές εμπειρίες αφού η τύχη με ευνόησε να υπηρετήσω το χώρο αυτό περισσότερο από 40 χρόνια, τα 32 από τα οποία ήταν στη θέση του Καθηγητού α' βαθμίδος του άλλοτε τακτικού αποκαλούμενου.

Αναδιφώντας ορισμένα άρθρα από της ιδρύσεως του Πανεπιστημίου διάβασα πολύ ενδιαφέροντα γεγονότα που θα προσπαθήσω να σας τα μεταφέρω εν συντομία για να μπορέσουμε να αντιληφθούμε την κατάσταση που επικρατούσε και το πνεύμα της εποχής εκείνης.

Σας διαβάζω μερικά στοιχεία από ένα ωραίο άρθρο του Γεράσιμου Ζώρα.

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΖΩΡΑΣ

**ΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΙΚΕΣ
ΣΠΟΥΔΕΣ.**

ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

Στις 22 Μαρτίου 1833 εκδόθηκε από την Αντιβασιλεία διάταγμα «περί συστάσεως επιτροπής προς διοργανισμόν των σχολείων», μέλη της οποίας ορίζονταν ο νομομαθής φαναριώτης Κωνσταντίνος Σχινάς, μετέπειτα πρώτος Πρύτανης του Πανεπιστημίου, ο δικαστικός και πολιτικός Αναστάσιος Πολυζωίδης, ο παιδαγωγός Ιωάννης Κοκκώνης, ο φαναριώτης Αλέξανδρος Σούτσος, ο κλασικός φιλόλογος Ιωάννης Βενθύλος και ο Γερμανός επιγραφολόγος Johann Franz. Στο σχέδιο που υπέβαλαν (στις 3 Ιουλίου 1833), εκτός των εισηγήσεων για ίδρυση δημοτικών, γυμνασίων και λυκείων, υπήρχε και πρόταση για ίδρυση Πανεπιστημίου. Τέσσερα χρόνια αργότερα, στις 3 Μαΐου 1837, θα γίνονταν τα εγκαίνια του Οθώνειου Πανεπιστημίου. Η λειτουργία του, λίγα μόλις χρόνια μετά τον Αγώνα της Ανεξαρτησίας, αναδεικνύει τη σπουδαιότητα της αποστολής του, ιδίως σε εκείνη την αρχική περίοδο του Ελληνικού Κράτους, όταν αυτό εκτεινόταν σε 47.516 τετραγωνικά χιλιόμετρα, στα οποία ζούσαν περί τις 800.000 κάτοικοι. Οι τέσσερις Σχολές του Ιδρύματος ήταν η Θεολογική, η Νομική, η Ιατρική και η ενιαία τότε Φιλοσοφική – Φυσικομαθηματική που ονομαζόταν Σχολή των Γενικών Επιστημών. Τις παραδόσεις τους θα τις παρακολουθούσαν τότε 52 συνολικά φοιτητές και 75 ακροατές. Στο Πανεπιστήμιο δεν είχε προβλεφθεί οδοντιατρική εκπαίδευση.

Μα πως θα μπορούσε να προβλεφθεί αφού την εποχή εκείνη που μόλις είχε ιδρυθεί το Ελληνικό Βασίλειο η Οδοντιατρική ήταν στα χέρια πρακτικών,

κουρέων κ.λπ. Έλληνες επιστήμονες οδοντίατροι δεν υπήρχαν, αλλά αυτό δεν ήταν ελληνικό φαινόμενο. Πουθενά στον κόσμο δεν υπήρχε Οδοντιατρική Σχολή που να ανήκει σε Πανεπιστήμιο, η πρώτη δε που ιδρύθηκε ήταν στις Η.Π.Α. της Αμερικής στη Βαλτιμόρη στις 3 Νοεμβρίου του 1840 η καλούμενη Baltimore College of Dental Surgery δέχθηκε δε στο πρώτο έτος πέντε φοιτητές.

Παρόλα αυτά το Ελληνικό κράτος για να προστατεύσει την υγεία του λαού εξέδωσε **Βασιλικό Διάταγμα στις 13 Μαΐου του 1834** με το οποίο ίδρυσε το Ιατροσυνέδριον του οποίου το 5^ο άρθρο είχε ως εξής:

Άρθρο 5. «Όστις μετά την δημοσίευσιν του παρόντος συντάγματος θέλει να αρχίσηνα μετέρχεται εν Ελλάδι την Ιατρικήν, χειρουργίαν, θεραπείαν των οδόντων, κτηνιατρείαν, φαρμακοποιίαν, μαιευτικήν, πρέπει να αποδείξη δια νομίμων αποδεικτικών, ότι εσπούδασε θεωρητικώς και πρακτικώς, και να εξετασθή υπό του Ιατροσυνεδρίου αυστηρώς και αναφορικώς και εγγράφως και πρακτικώς».

Από τότε πέρασαν είκοσι τέσσερα χρόνια μέχρι το 1858 οπότε πάλι δια Β.Δ. ορίσθηκαν συγκεκριμένα πλέον τα της δοκιμασίας των οδοντιάτρων. Κι εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι μέλος του Ιατροσυνεδρίου οδοντίατρος δεν υπήρχε.

Κι ενώ στο διάστημα αυτό οι σχολές που δημιουργήθηκαν στο Πανεπιστήμιο διαρκώς εξελίσσοντο έπρεπε να περάσουν άλλα 50 χρόνια οπότε το 1911 στον οργανισμό του Πανεπιστημίου διαμορφώθηκε το 20^ο άρθρο του νόμου ΓΩΚΓ που είχε ως εξής:

- **«Συνιστάται Οδοντιατρικόν Σχολείον, όπερ προτίθεται την μόρφωσιν επιστημόνων ιατρών.** Το σχολείον τούτο προσαρτάται τη Ιατρική

Ζαχαρίας Μαντζαβίνος
Ομότιμος Καθηγητής

Σχολή. Η διδασκαλία εν τω Οδοντιατρικώ Σχολείω είναι τριετής, ανατίθεται δε αυτή τοις τακτικοίς Καθηγηταίς της Ιατρικής Σχολής άνευ αντιμισθίου, προστιθεμένου ενός εκτάκτου Καθηγητού της Οδοντιατρικής και Στοματολογίας μετά μιας ειδικής κλινικής, εν η διορίζονται εις βοηθός και εις υπηρέτης».

Η λειτουργία του προσηρτημένου στην Ιατρική Σχολή Οδοντιατρικού Σχολείου διήρκεσε μέχρι του 1921 και οι γνώσεις τις οποίες παρείχε μάλλον πρέπει να χαρακτηρισθούν «ε λ λ ι π έ σ τ α τ ε ς». Στεγάσθηκε στην αρχή στην Αστυκλινική, με διευθυντή τον αείμνηστον Καθηγητή της Ιατρικής Λυκούργο Κόκκορη (Εικ.3), άρχισε να λειτουργεί υποτυπωδώς από το 1918 είχε λίγους φοιτητές και υπάρχουν πολλές αμφιβολίες για την οδοντιατρική εκπαίδευση την οποία έλαβαν. Ίσως περισσότερες γνώσεις πρακτικές προσθετικής να παρείχε η ιδιωτική Σχολή του Δ. Καρακατσάνη που είχε ιδρυθεί το 1893 και ο οποίος είχε σπουδάσει στη Γαλλία.

Περίοδος από 1921 – 1953

Με το νόμο 2523 της 26^{ης} Απριλίου του 1921 το Οδοντιατρικό Σχολείο έγινε αυτοτελές και είχε πλέον δικό του σύλλογο Καθηγητών, διευθυντής όμως του Σχολείου ήταν πάντοτε Καθηγητής της Ιατρικής. Με το νόμο αυτό ιδρύθηκαν πλην της Στοματολογίας που προϋπήρχε και τέσσερις ακόμα έδρες ειδικών μαθημάτων με ισάριθμα εργαστήρια. Οι έδρες αυτές ήταν α) της *Οδοντικής και Ανωτέρας Προσθετικής*, β) της *Οδοντικής Χειρουργικής Παθολογίας και Θεραπευτικής*, γ) της *Οδοντικής Ακτινογραφίας και Εξακτικής* και δ) της *Ορθοδοντικής*. Την περίοδο αυτή διορίσθηκαν μόνο δύο τακτικοί Καθηγητές ο Ιωάννης Κρασιώτης στην έδρα της Προσθετικής, ο οποίος μετά από ένα χρόνο απελύθη και ο Νικόλαος Παπαντωνόπουλος. Οι άλλες δύο έδρες παρέμειναν κενές διότι δεν υπήρχαν άλλοι υποψήφιοι που να διαθέτουν τα

απαιτούμενα προσόντα που ήταν πτυχίο Οδοντιατρικού Σχολείου και διδακτορικό Ιατρικής Σχολής.

Το Οδοντιατρικό Σχολείο στεγάσθηκε τότε σε ένα μικρό σπίτι που ανήκε στο Πανεπιστήμιο στην οδό Τζώρτζ και πλατείας Κάνιγγος. Αυτό διαμορφώθηκε έτσι ώστε να υπάρχει μια αίθουσα αναμονής και διδασκαλίας, ένα γραφείο Καθηγητού, ένα γραφείο διαχείρισης, ένα δωμάτιο ως ιατρείο με έξι έδρες και ένα δωμάτιο ως εργαστήριο. Η κατάσταση αυτή διήρκεσε μέχρι το 1930. Όλο αυτό το διάστημα και μετά την απόλυση του Κρανιώτη όλο το βάρος της διδασκαλίας των οδοντιατρικών μαθημάτων το είχε ο Νικόλαος Παπαντωνόπουλος για τον οποίο ο **Καθηγητής Ευθύμιος Παπαντωνίου** γράφει στα δικά του σχόλια για το ιστορικό της Οδοντιατρικής Σχολής.

«Πράγματι ήτο ευτύχημα δια την Οδοντιατρική, το ότι ευρέθη ως καθηγητής ο Ν. Παπαντωνόπουλος (1921-1951). Ούτος, διπλωματούχος μιας των καλλιτέρων οδοντιατρικών σχολών της Αμερικής (Northwestern) μαθητής του μεγάλου διδασκάλου G.V. Black διωργάνωσε το οδοντιατρικόν σχολείον κατά το πρότυπον εκείνης. Καθ' όλον τον βίον του ειργάσθη μετά ζήλου υπέρ της προόδου και της εξελίξεως της οδοντιατρικής παρ' ημίν, επί δεκαετίαν δε περίπου επετέλεσεν άθλον φέρων εις τους ώμους του την διδασκαλίαν όλων των ειδικών μαθημάτων του σχολείου. Το εκδοθέν δε υπ' αυτού σύγγραμμα «Οδοντική Χειρουργική Παθολογία και Θεραπευτική» επί πολλά έτη ήτο το μόνον επιστημονικό βοήθημα εις τους φοιτητάς του σχολείου. Αναντιρρήτως ο Ν. Παπαντωνόπουλος υπήρξεν ο στυλοβάτης της Ελληνικής Οδοντιατρικής».

Το 1930 οι τρεις κενές έδρες προκηρύχθηκαν επί τέλους και τις οποίες κατέλαβαν διαδοχικά ο Γ. Κεφαλάς της Οδοντικής Ακτινογραφίας και

Ζαχαρίας Μαντζαβίνος
Ομότιμος Καθηγητής

Εξακτικής, ο Γ. Κονταρίνης της Ορθοδοντικής για μία τριετία και αμέσως μετά ο Στέλιος Σπεράντζας που ήταν διακεκριμένος ποιητής και συγγραφέας και Ευθύμιος Παπαντωνίου της Οδοντικής και Ανωτέρας Προσθετικής. Όλοι οι παραπάνω καθηγητές ήταν πτυχιούχοι οδοντίατροι και διδάκτορες της Ιατρικής – παράδοση που συνεχίσθηκε και τα επόμενα χρόνια. Από την εποχή εκείνη η εκπαίδευση των φοιτητών ήταν πλέον πιο ουσιαστική και αρτιωτέρα και η θέση της Οδοντιατρικής άρχισε να εδραιώνεται και να αναγνωρίζεται περισσότερο στο Πανεπιστήμιο. Οι παραπάνω καθηγητές της κατέβαλλαν κάθε προσπάθεια για τη βελτίωση των συνθηκών λειτουργίας του Σχολείου έχοντας πάντα ως στόχο την εξέλιξη του Σχολείου σε Σχολή ισότιμη με τις άλλες σχολές του Πανεπιστημίου.

Έτσι είχαν τα πράγματα μέχρι το 1952. Φυτόριο από τα σπλάχνα του Σχολείου δεν μπορούσε να δημιουργηθεί εφ' όσον δεν υπήρχε η δυνατότης εκπονήσεως διδακτορικής διατριβής. Υφηγητές δεν υπήρχαν. Οι περισσότεροι Καθηγητές της Ιατρικής συμπεριφέρονταν σχεδόν υποτιμητικά για τους συναδέλφους τους Καθηγητές της Οδοντιατρικής αμφισβητώντας αν μπορούσαν να φέρουν τον τίτλο του Καθηγητού λόγω του Σχολείου (λ.χ. Σπεράντζας).

Και τότε έγινε η έκρηξη. Την 29^η Απριλίου του 1952 με το νόμο 2109 το μέχρι τότε Οδοντιατρικό Σχολείο καθίσταται Οδοντιατρική Σχολή ισότιμη με τις άλλες Πανεπιστημιακές Σχολές, οι δε υπηρετούντες Καθηγητές καθίστανται Τακτικοί.

Η αντίδραση του Πανεπιστημίου για την εφαρμογή του Ν. 2109 υπήρξε πρωτοφανής. Ο τότε Πρύτανης συγκάλεσε γενική συνέλευση των Καθηγητών του Πανεπιστημίου και με την εισήγησή του η γενική συνέλευση ενέκρινε τη μη εφαρμογή του νόμου και την προσφυγή στο Συμβούλιο της Επικρατείας με τον ισχυρισμό ότι δια της ιδρύσεως έκτης Σχολής παραβιάζεται η αυτοτέλεια του

Πανεπιστημίου. Το Συμβούλιο της Επικρατείας απέρριψε την προσφυγή ως προς τη Σχολή δέχθηκε όμως τη μη μετονομασία των Καθηγητών ως Τακτικών και έτσι κρίθηκαν απολυτέοι. Το Πανεπιστήμιο όμως αρνήθηκε να εφαρμόσει το νόμο (παρόμοιες καταστάσεις κ.λπ). Μεσολάβησαν και άλλα γεγονότα και οι διαμάχες ήτο σκληρότατες.

Η κύρια αντίδραση προερχόταν πάντα από την Ιατρική Σχολή που διέθετε Καθηγητές με μεγάλος κύρος. Ευτυχώς που υπήρχαν σε αυτήν Καθηγητές όπως ο Γεώργιος Σκλαβούνος, Κατσαράς, ο Σπύρος ο Δοντάς, ο Πέτρος Κόκκαλης με ευρύτητα πνεύματος που στήριζαν την Οδοντιατρική. Δικαίως ο Γιάννης Βρότσος σε παλαιότερη ομιλία του, τους μεν χαρακτήρισε ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΟΑΜΥΝΤΟΡΕΣ, τους δε ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΟΜΑΧΟΥΣ. Οι συγκρούσεις στις συνελεύσεις ήταν παροιμιώδεις, τα επιχειρήματα στομφώδη σε άπταιστον βέβαια καθαρεύουσα. Ένα χτυπητό παράδειγμα που άρεσε πολύ στο δάσκαλό μου Ε. Παπαντωνίου να διηγείται από συνεδρίαση της Ιατρικής, ο εισηγητής Καθηγητής για εκλογή υποψηφίου χρησιμοποίησε υπερθετικούς όρους πλεονεκτημάτων αυτού που υποστήριζε. Η αντίδραση Καθηγητού υποστηρικτού του αντιπάλου υπήρξε καίρια. Όπως δε υπήρξε ηλικιωμένος επιβλητικός με άσπρα μαλλιά και μούσι απήντησε ειρωνικά ότι η προσπάθεια ανύψωσης του υποψηφίου υπερέβαινε κάθε όριο και αποτελούσε «αναίδειαν χιλίων πιθήκων»! Η απάντηση άφησε άναυδους τους πάντες. Ψύχραιμος ο εισηγητής αφού είχε χαρακτηρισθεί και ως αναίδης απάντησε στον αξιοσέβαστο συνάδελφό του: *«Πονηρόν γερόντιον, εάν δεν εσεβόμεν τας πολιίας τρίχας της κεφαλής σου εγνώριζον πώς να σοι απαντήσω»*.

Ζαχαρίας Μαντζαβίνος
Ομότιμος Καθηγητής

Αλλά και μεταξύ τους το τότε ιερά τέρατα αντάλλαζαν αιχμηρά σχόλια υπεροχής όπως του Γεράσιμου Αλιβιζάτου που επανειλημμένως είτε στις συνεδριάσεις είτε ακόμα από αμφιθέατρου διακήρυττε ότι δύο απόφοιτοι της Ιατρικής μετέβησαν εις Βιέννην προς μετεκπαίδευση. Ο εις εξ αυτών έγινε εξαιρετος επιστήμων, ο έτερος έμαθε βαλς, υπονοώντας τον άσπονδο φίλο του Καθηγητή Μουτούση που ως γιατρός των ανακτόρων ήτο προσκεκλημένος στις δεξιώσεις τους και ήξερε επομένως να χορεύει βαλς.

Φαντασθείτε λοιπόν σε ένα τέτοιο κλίμα πόσο αφ' υψηλού αντιμετώπιζαν οι Καθηγητές της Ιατρικής τους συναδέλφους τους της Οδοντιατρικής και πολλές φορές απαξιωτικά. Χρειάστηκαν αγώνες και προσπάθειες ετών για να αναστραφεί το κλίμα αυτό. Το κατάφερε σε μεγάλο βαθμό η μετά το νόμο του 1953 τρίτη γενιά των καθηγητών.

Η κυβέρνηση και κατόπιν πίεσεως των τότε Καθηγητών και φοιτητών βρήκε τη συμβιβαστική λύση. Με το νομοθετικό διάταγμα 2464 της 23 Ιουλίου 1953 ιδρύεται Οδοντιατρικόν Τμήμα της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Μπορεί η λύση να ήταν συμβιβαστική με αυτή όμως ικανοποιήθηκαν πολλά από τα αιτήματα της Οδοντιατρικής.

α) Το τμήμα διοικείται από δικό του σύλλογο που αποτελείται από Καθηγητές που διδάσκουν τα οδοντιατρικά μαθήματα και από τους Καθηγητές της Ιατρικής που διδάσκουν βασικά ιατρικά μαθήματα.

β) Του συλλόγου προΐσταται Πρόεδρος εκλεγμένος από τους τακτικούς Καθηγητές επικουρούμενος υπό του διευθυντού του Τμήματος που εκλέγεται από τους Καθηγητές των ειδικών οδοντιατρικών μαθημάτων.

γ) Το οδοντιατρικό τμήμα χορηγεί διδακτορικό δίπλωμα και μπορεί να εκλέξει υφηγητές.

δ) Οι έδρες εξομοιούνται προς εκτάκτους αυτοτελείς.

ε) Η φοίτηση είναι πενταετής. Τα μαθήματα των βασικών επιστημών της Ιατρικής αυξάνουν. Στα περισσότερα γίνεται παράλληλη διδασκαλία με τους φοιτητές της ιατρικής και οι απαιτήσεις των καθηγητών είναι ίδιες σε ότι αφορά εξετάσεις και εργαστήρια.

Θα ήθελα στο σημείο αυτό να κάνω μία παρένθεση. Το μάθημα της Φαρμακολογίας το εδίδασκε ο Καθηγητής Ιωακείμογλου, παλιός πολέμιος της Οδοντιατρικής. Στην πορεία του έτους επέλεξε από όλους τους φοιτητές Ιατρικής και Οδοντιατρικής, αφού η διδασκαλία ήταν κοινή, 20 φοιτητές που είχαν αριστεύσει κατά τη διάρκεια του έτους στα διάφορα test και στα εργαστήρια. Ο στενός του συνεργάτης υφηγητής τότε Κων/νος Μοίρας πάντοτε προοδευτικός και ανήσυχος ανέλαβε να διδάξει σε αυτούς εκτός προγράμματος προχωρημένα φροντιστηριακά μαθήματα Βιολογικής Χημείας και Φαρμακολογίας. Πληροφοριακά σας αναφέρω ότι πέντε από αυτούς τους φοιτητές έγιναν αργότερα Καθηγητές, οι τρεις στην Ιατρική, Στέφανος Χατζηγιάννης, Γιάννης Παπαδημητρίου, Αντώνης Κουτσελίνης και δύο στην Οδοντιατρική, Ζαχαρίας Μαντζαβίνος και Άγγελος Αγγελόπουλος, μεγάλος δε αριθμός από την ομάδα αυτή έγιναν υφηγητές ή διακρίθηκαν στην επιστήμη τους.

Περίοδος από 1953 – 1970

Αυτό το ανέφερα γιατί η νομοθετική αναβάθμιση της Οδοντιατρικής σε ανεξάρτητο Τμήμα της Ιατρικής ήταν γεγονός μεγάλης και ζωτικής σημασίας, ήταν πνοή ζωής που εκτίναξε την Οδοντιατρική προς τα πάνω. Κατά την

Ζαχαρίας Μαντζαβίνος
Ομότιμος Καθηγητής

εφαρμογή του σημαντικού αυτού νόμου το Οδοντιατρικό πλέον Τμήμα βρέθηκε με ένα μόνον Καθηγητή τον από του 1930 της Οδοντικής και Ανωτέρας Προσθετικής Ευθύμιο Παπαντωνίου μετά και την αποχώρηση του Νικολάου Παπαντωνόπουλου το 1961 λόγω ορίου ηλικίας. Ο Ευθύμιος Παπαντωνίου όπως έδειξε και η μετέπειτα πορεία του υπήρξε ένα άλλο ευτύχημα για την Οδοντιατρική, και δικαιωματικά χαρακτηρίστηκε ο Καθηγητής των Καθηγητών. Δεν έκανε ποτέ δική του οικογένεια και συνήθιζε να λέει ότι η οικογένειά του ήταν η Οδοντιατρική στην οποία αφιέρωσε όλη τη ζωή. Υπήρξε ο συνδετικός κρίκος των Καθηγητών των παλαιότερων γενεών με τις νεώτερες (Εικ. Παπαντωνίου).

Στην συνέχεια προκηρύχθηκαν και οι άλλες έδρες της Οδοντιατρικής και συμπληρώθηκαν με τους Θεμ. Μαυρογορδάτο, Ιωάννη Αιλιανό, Χαρίλαο Χαραλαμπίκη και Ορέστη Λουρίδη. Κατόπιν εξελέγησαν ο Κ. Βρότσος και κατόπιν ο Κων/νος Αδάμ. Η γενιά αυτή των Καθηγητών που υπήρξαν και αείμνηστοι δάσκαλοί μου, η καλούμενη και τρίτη γενιά, σήκωσε μεγάλο βάρος στην εξύψωση της οδοντιατρικής σε όλους τους τομείς επιστημονικούς και κοινωνικούς. Η οδοντιατρική καθιερώνεται λοιπόν ως επιστήμη ισάξια όλων των άλλων. Δεν ήταν μόνο τα επιστημονικά προσόντα των καθηγητών αυτών που βοήθησαν σημαντικά αλλά και η κοινωνική τους θέση, οι σχέσεις τους πελατειακή ή φιλική με υπουργούς, πρωθυπουργούς, ανάκτορα κ.λπ. Βεβαίως δεν έλειψαν οι αντιπαραθέσεις όπως άλλωστε και στην Ιατρική αθώες και χαριτωμένες με τα σημερινά δεδομένα π.χ. οι Αιλιανός και Λουρίδης είχαν μια τρομερή ευχέρεια λόγου, μπορούσαν να μιλούν ασταμάτητα από Αμφιθέατρο, διανθίζοντας την παράδοση με ευφυολογήματα αλλά και πολλές φορές επαναλαμβανόμενοι. Και εισέπρατταν βεβαίως το σχόλιον από τους τεχνοκράτες της Αμερικανικής Σχολής που δεν είχαν την ίδια ευχέρεια λόγου το ειρωνικόν

«Εκαλλιέργουν την ασάφειαν υποκρινόμενοι την εμβρίθειαν». Ιστορικές ήταν ακόμα οι συγκρούσεις μεταξύ της Αμερικανικής Σχολής και της Γαλλικής εάν το περιοδόντιο ήταν το σωστό ή το παραδόντιο. Νόσοι του περιοδοντίου ή παροδοντοπάθειαι. Γεγονότα που μπορούσαν να κόψουν και την καλημέρα όχι μόνο των Καθηγητών αλλά και των συνεργατών τους. Ευτυχώς για μικρό διάστημα γιατί όλους του παραπάνω Καθηγητές τους ένωναν οι αγώνες και οι προσπάθειες για την καθιέρωση και εξέλιξη της Οδοντιατρικής. Και η αλήθεια είναι ότι η Ελληνική Οδοντιατρική τους οφείλει πολλά.

Στο διάστημα αυτό οι εγκαταστάσεις της Οδοντιατρικής μετεφέρθησαν από την πλατεία Κάνιγγος στην οδό Σίνα και από εκεί στην οδό Χαλκοκονδύλη 15 που πολλοί ίσως θα θυμάστε ακόμα τις συνθήκες σπουδών στο κτίριο αυτό. Έτσι είχαν τα πράγματα μέχρι το 1966 οπότε κατόπιν ενεργειών και συνεχών προσπαθειών των τότε Καθηγητών αλλά και από τη μεγάλη πρόοδο που είχε σημειωθεί δημοσιεύτηκε το N.A. 4585 της 9ης Νοεμβρίου του 1966 «περί τροποποιήσεως της νομοθεσίας του Οδοντιατρικού Τμήματος της Ιατρικής Σχολής». Με το διάταγμα αυτό όλες οι μέχρι τότε έκτακτες αυτοτελείς έδρες του Τμήματος μετατρέπονται εις τακτικές – ο σύλλογος των Καθηγητών του Τμήματος αποτελείται μόνο από τους Καθηγητές του Τμήματος και ο Πρόεδρος επίσης εκλέγεται από τους Τακτικούς Καθηγητές. Το Τμήμα πλέον εκπροσωπείται στη Σύγκλητο από τον Πρόεδρο αυτού και ενός συγκλητικού που εκλέγεται από τους Καθηγητές του όπως ακριβώς συνέβαινε και με τις άλλες Σχολές του Πανεπιστημίου με μόνη τη διαφορά ότι εκείνες εξέλεγαν Κοσμήτορα αντί Προέδρου.

Ζαχαρίας Μαντζαβίνος
Ομότιμος Καθηγητής
Περίοδος από 1970 – σήμερα

Σε μικρό από τότε διάστημα μεταφέρεται στο Γουδή, τον Αύγουστο του 1969 «εις ίδιον καλλιμάρμαρον μέγαρον» - όχι όμως και τόσο καλλιμάρμαρο παραμονές φοιτητικών εκλογών – αναφέρομαι σε παλαιότερες εποχές όπου βρίσκεται σήμερα. Η μεταφορά αυτή για την οποία απαιτείται η συγγραφή ενός άλλου ιστορικού στο Γουδή συμπίπτει με την τέταρτη γενιά των καθηγητών αποτελούμενη από τους Φ. Μήτση, Γ. Παπαντωνόπουλο, Α. Αδάμ, Κ. Κοψιάτη, Στ. Μαυράκη, Απ. Αποστολόπουλο, Ζ. Μαντζαβίνο και τον αείμνηστο Άγγελο Αγγελόπουλο.

Εξ αυτών ο Φ. Μήτσης, στενός συνεργάτης του Ευθ. Παπαντωνίου όπως άλλωστε και ο υποφαινόμενος, υπήρξε μια ισχυρή προσωπικότητα με πολλά προσόντα και διοικητικές ικανότητες, με αμετάθετες όμως απόψεις που σε συνδυασμό με την ισχυρή του προσωπικότητα είχαν ως αποτέλεσμα διαφωνίες και συγκρούσεις με πολλούς καθηγητές. Η δυναμική του όμως παρουσία στο χώρο της Οδοντιατρικής δεν μπορεί να αμφισβητηθεί και σε αυτόν οφείλεται εν πολλοίς το νέο κτίριο μεταπτυχιακών σπουδών της Οδοντιατρικής. Άλλωστε, ήταν και ο μόνος στα χρονικά Καθηγητής Οδοντιατρικής που εξελέγη Πρύτανης του Πανεπιστημίου Αθηνών, γεγονός που συνετέλεσε στην περαιτέρω εδραίωση της Οδοντιατρικής στο χώρο του Πανεπιστημίου.

Οι Γ. Παπαντωνόπουλος ήταν ένας ευπατρίδης, ήπιος χαρακτήρας, ευγενέστατος, άξιος συνεχιστής της παράδοσης του πατέρα του Ν. Παπαντωνόπουλου. Από τους άλλους Καθηγητές οι Μαντζαβίνος, Αποστολόπουλος, Αγγελόπουλος και κατόπιν η Μ. Σπυροπούλου και ο Β. Τσάτσας οφείλουν πολλά στις παραινέσεις, συμβουλές, καθοδήγηση και ενθουσιασμό για την Οδοντιατρική στον Καθηγητή του Καθηγητού Ε. Παπαντωνίου, ο οποίος και μετά την αποχώρησή του δεν έπαψε να ενδιαφέρεται

και στην κυριολεξία να πονά για την Οδοντιατρική. Η περίοδος της δικτατορίας περιγράφεται ωραία από το Γεράσιμο Ζώρα σε ιστορικό άρθρο του με τα ακόλουθα λόγια: «Δυστυχώς στη συνέχεια η χώρα και το Ίδρυμα χειμάσθηκαν από το δικτατορικό καθεστώς (ο καταστροφικός αντίκτυπος του μέσα στο Ίδρυμα περιγράφηκε ενεργώς στις 25 Νοεμβρίου 1975 από τον Πρύτανη Ανδρέα Φυτράκη). Ωστόσο, ανάμεσα στα δεινά που επισωρεύτηκαν τότε υπήρξαν ορισμένα απρόσμενα που βοήθησαν την Οδοντιατρική όπως η μετεστεγάσή της σε πολυώροφο κτίριο στο Γουδί, καθώς και η αλλαγή του θεσμικού της πλαισίου οπότε με το Ν.Δ. 706 τον Οκτώβριο του 1970 μετατράπηκε σε Σχολή με όλα τα προνόμια που συνεπάγονταν αυτή η μετατροπή. Πρώτος Κοσμήτορας της Σχολής ο Καθηγητής της Ορθοδοντικής Χ. Χαραλαμπίκης, ο οποίος υπήρξε και ο θεμελιωτής της Ορθοδοντικής με τα αμερικανικά πρότυπα. Μετά την μεταπολίτευση και μετά τις πρώτες αναταράξεις και ανακατατάξεις που αφορούσαν όχι μόνο την Οδοντιατρική αλλά και όλες τις Σχολές του Πανεπιστημίου μπήκε σε πορεία πλήρους ανθοφορίας όπως αναφέρεται και από το Γιάννη Βρότσο σε σχετικό άρθρο του. Το πρόγραμμα σπουδών της Σχολής αναμορφώνεται, οι επιστημονικές εκδηλώσεις πολλαπλασιάζονται, μεγάλος αριθμός αποφοίτων μετεκπαιδεύονται στο εξωτερικό, οι δημοσιεύσεις στον ελληνικό και ξένο τύπο αυξάνουν με γρήγορους ρυθμούς, ερευνητικά προγράμματα ξεκινούν σε συνεργασία με άλλα Ιδρύματα. Όλα αυτά έχουν ως αποτέλεσμα να βελτιωθεί το επίπεδο σπουδών και απόφοιτοι να ασκούν το επάγγελμα με γνώση και εμπειρία που δεν συγκρινόταν με το παρελθόν.

Ζαχαρίας Μαντζαβίνος
Ομότιμος Καθηγητής

Η επόμενη γενιά Καθηγητών συμπεριέλαβε στις τάξεις της τους Χ. Μάρτη ήδη Καθηγητή στη Θεσσαλονίκη, Μερóπη Σπυροπούλου, Σ. Συκαρά, Β. Τσάτσα, Πύρρο Δημητρίου, Α. Τσούτσο και Ν. Σπυρόπουλο.

Το 1982 με τον περίφημο νόμο πλαίσιο 1268/82 η Σχολή ξαναγίνεται Τμήμα της Σχολής Επιστημών Υγείας, που αποτελείται από την Ιατρική, τη Νοσηλευτική και την Οδοντιατρική. Παύει να έχει Κοσμήτορα αλλά Πρόεδρο, καταργούνται οι έδρες και δημιουργούνται οι τομείς, διατηρεί όμως την οντότητά της στην Ακαδημαϊκή κοινότητα με την ίδια συμμετοχή στη σύγκλητο με τις άλλες σχολές. Παρά τους πρώτους κλυδωνισμούς μετά το νόμο πλαίσιο οι επιστημονικές δραστηριότητες στο χώρο αυτό συνεχίζονται με γοργούς ρυθμούς. Το 1992 επί Προεδρίας μου έγινε άλλη μια προσπάθεια ανεξαρτητοποίησης της Σχολής. Κατόπιν πολλών συζητήσεων με τους άλλους Κοσμήτορες που έβλεπαν με συμπάθεια το θέμα η Σύγκλητος πήρε απόφαση Τμήματα που κατά το παρελθόν υπήρξαν Σχολές να επανέλθουν στο παλαιό καθεστώς. Η απόφαση απερρίφθη από το Υπουργείο Παιδείας παρά τις υποσχέσεις του τότε Υπουργού Γ. Σουφλιά με τη δικαιολογία ότι και άλλα Τμήματα ξεσηκώθηκαν για να ανεξαρτητοποιηθούν.

Από τα σπουδαιότερα επιτεύγματα της περιόδου αυτής ήταν η θέσπιση και οργάνωση των μεταπτυχιακών σπουδών στο νέο κτίριο, ο εκσυγχρονισμός και αναθεώρηση του προγράμματος σπουδών, η δημιουργία ερευνητικών εργαστηρίων, εφάμιλλων των Σχολών του εξωτερικού. Εδώ θα πρέπει να τονισθεί ότι η Οδοντιατρική ήταν από τις πρώτες Σχολές που εφάρμοσε τον νόμο περί μεταπτυχιακών σπουδών αλλάζοντας τελείως τον τρόπο αποκτήσεως διδακτορικού διπλώματος. Οι μεταπτυχιακές σπουδές απαιτούν με το νέο νόμο όπως άλλωστε θα αναπτυχθούν από τον κ. Βουγιουκλάκη οργανωμένο με μαθήματα και εξετάσεις πρόγραμμα διετούς φοίτησης για την απόκτηση του

διπλώματος μεταπτυχιακών σπουδών και πενταετούς για την απόκτηση διδακτορικού διπλώματος.

Στο σημείο αυτό με συγκίνηση αναφέρομαι στον συμφοιτητή και αείμνηστο συνάδελφο Άγγελο Αγγελόπουλο που σήκωσε το βάρος του μεταπτυχιακού προγράμματος με τη βοήθεια πάντα και των άλλων Καθηγητών που είχαν την εμπειρία της μετεκπαίδευσής τους στο εξωτερικό.

Στην περίοδο αυτή θα πρέπει να θεωρηθεί μεγάλο επίτευγμα η αναμόρφωση της κλινικής άσκησης των φοιτητών υπό τη μορφή της Συνολικής Αντιμετώπισης.

Φυσικό επακόλουθο της προόδου ήταν η σημαντική αύξηση του διδακτικού προσωπικού στις υψηλότερες βαθμίδες λόγω και της επιστημονικής τους δραστηριότητας, των μετεκπαιδεύσεων, της έρευνας, των δημοσιεύσεων στο διεθνή οδοντιατρικό τύπο.

Θα ήταν πολύ δύσκολο να αναφερθώ σε άξιους επιστήμονες όλων των βαθμίδων, περιορίζομαι στους Καθηγητές των τελευταίων ετών που απεχώρησαν πρόσφατα σχετικά όπως οι Α. Αντωνόπουλος, Δ. Ανδριτσάκης, Π. Οικονόμου, Α. Τζαμουράνης, Φ. Μάντη, Σπ. Καμπέρος, Ε. Μπαζοπούλου, Στ. Παπανικολάου, Θ. Αθανασούλη, Ι. Αδαμίδης.

Η αλματώδης πρόοδος των τελευταίων ετών είχε ως αποτέλεσμα η Σχολή μας να καταταγεί μεταξύ των καλύτερων της Ευρώπης μετά και τις δύο αξιολογήσεις το 1999 και 2009 από επιτροπές της Ευρωπαϊκής Ένωσης τις εντεταλμένες για τις αξιολογήσεις των Οδοντιατρικών Σχολών των κρατών μελών. Και λέω η Σχολή μας διότι η έννοια της Σχολής επιστημών υγείας έχει

Ζαχαρίας Μαντζαβίνος
Ομότιμος Καθηγητής

τόσο πολύ ατονήσει ώστε μόνο τυπικά υφίσταται ενώ ουσιαστικά λειτουργούμε σαν ανεξάρτητη Σχολή όπως οι άλλες Σχολές του Πανεπιστημίου με τη μόνη διαφορά ότι υπάρχει Πρόεδρος αντί Κοσμήτορας.

Σήμερα Καθηγητές α' βαθμίδος στην Οδοντιατρική Σχολή είναι οι Γ. Βουγιουκλάκης, Α. Δουκουδάκης, Ε. Παπαγιαννούλη, Ι. Βρότσος, Κ. Τσιχλάκης, Κ. Αλεξανδρίδης, Γ. Ηλιάδης, Β. Δρούκας, Αικ. Καραγιάννη, Α. Σκλαβούνου, Ο. Νικολάτου, Αφρ. Κακάμπουρα, Φ. Μαδιανός, Γ. Μανώλης στον Τομέα Βασικών Επιστημών και τελευταίοι οι Κ. Ουλής, Ν. Παπαδογεωργάκης, Ι. Ιατρού, Μ. Μάκου. Άξιοι επιστήμονες που προδιαγράφουν με τους εξαιρετους κατά πλειοψηφία συνεργάτες τους ένα λαμπρό μέλλον για την Οδοντιατρική.

Τελειώνω με ένα απόσπασμα από την ομιλία του Γιάννη Βρότσου στην Εταιρεία Οδοντοστοματολογικής Ερεύνης που συμπυκνώνει ακριβώς και τις δικές μου σκέψεις.

Είναι βέβαιο ότι η ιστορική διαδρομή της Οδοντιατρικής Σχολής παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Συνδυάζει όλα εκείνα τα στοιχεία τα οποία προσδιορίζουν τον αγώνα των πρωτοπόρων, την προσπάθεια των επιγενεστέρων αλλά και τις ανησυχίες και δραστηριότητες των συγχρόνων. Το παρελθόν μπορεί να υπήρξε δύσκολο, το μέλλον όμως διαφαίνεται θετικό. Και θα είναι θετικό εφ' όσον η Οδοντιατρική Σχολή αφεθεί ανεπηρέαστη από εξωγενείς επιρροές να συνεχίσει την ανοδική της πορεία.